

ZAMIŠLJENI SVIJET – LUTKE U KNJIŽNICI

Imaginary World – Dolls in the Library

Anita Tufekčić

Osnovna škola „Antun i Stjepan Radić“, Gunja
arian200@gmail.com

Biljana Krnjajić

Osnovna škola Siniše Glavaševića Vukovar
arian200@gmail.com

UDK / UDC **371.695:027**
37.015:792

Stručni rad / Professional paper
Primljeno/ Received: 14.04.2023.

BROJ
BIBLIOGRAFSKE
JEDINICE

444

Sažetak

Svijet lutaka svijet je humora, poezije i fantastike. Lutka kao medij poznata je kao sredstvo u radu s djecom, a kao figura asocira na djetinjstvo i na igru. Sveprisutna je u čovjekovu životu kao igračka, umjetnička tvorevina i scenski rekvizit. U igri dijete lutku oživljava na sebi svojstven i osebujuan način. Lutka – igračka potiče ga, a lutka – scenski rekvizit polako mu otvara vrata umjetnosti, razvija smisao za dobro, plemenito, moralno i lijepo. Scenska lutka ima veliku snagu i moć nad djetetom. Animirana rukama učitelja, lutka postaje omiljeno sredstvo koje djeca s radošću prihvaćaju. Lutka potiče scensko stvaralaštvo kojim se uspješno djeluje na dječje osjećaje, koordinaciju pokreta i govor, čime potpuno opravdava svoju prisutnost u nastavi. Danas više nije pitanje to treba li se ili ne koristiti lutkom u suvremenoj nastavi, nego kako to činiti da i učenici i roditelji prihvate ovakav način učenja te da ono što uspješnije ostvaruje ciljeve nastave. Svatko tko se koristio lutkom u bilo kojem kontekstu, može posvjedočiti interesu, zaokupljenosti i entuzijazmu koji obuzimaju djecu u susretu s dobro animiranom lutkom. Učitelji kao osnovni djelatnici odgojno-obrazovnog sustava moraju biti spremni na intenzivniju primjenu lutke i lutkarske igre u redovnoj nastavi. Isto tako, kako velik broj knjižničara djeluje pri odgojno-obrazovnim ustanovama i obavlja posao usko povezan s odvijanjem nastavnoga procesa, poželjno bi bilo i njihovo uključivanje. Kao lutka može poslužiti svemu onome čemu učenici žele i mogu dati život, ono čime se svakodnevno igraju ili što

moгу pokrenuti svojom maštom. Za upotrebu lutke u nastavi nije potrebna tehnički „savršena“ lutka. Lutka može postati bilo što, može je se izraditi od plastike, tkanine, komada papira ili od ostatka ambalaže; samo joj treba htjeti i znati udahnuti energiju, dušu, život. Igra lutkama izrazito je učinkovita nastavna metoda. Igra je prirodna aktivnost, stoga je značajna u razvoju djeteta i predstavlja osnovu za učenje. Djeca igrom usvajaju i razvijaju socijalne, kognitivne i jezične vještine. Stječu samopouzdanje koje će im u životu trebati. Najveću vrijednost lutka ipak postiže u rukama učenika jer tada pokreće njegov sveobuhvatni angažman i stvaralaštvo.

Ključne riječi: lutka, lutka u nastavi, igra s lutkama, scenska lutka, animacija lutke

Summary

A doll as a medium is known as a tool in working with children. A doll is a figure that reminds us of childhood and playing. The world of dolls is a world of humor, poetry, fantasy. A doll is omnipresent in human life both as a toy and as an artistic creation, as well as a stage prop. While playing, children bring dolls to life in their own unique way. Doll toys encourage them, whereas doll stage props slowly open them the door to art, developing a sense of the good, the noble, the moral, the beautiful. Stage puppets have great strength and power over a child. Animated by a teacher's hands, dolls become a favorite tool that children accept with joy. A doll encourages stage creativity, which successfully affects children's feelings, coordination of movements, speech, which fully justifies its presence in the classroom. Today, it is no longer a question of whether a doll should be used in modern teaching or not, but a question of how to do it so that it is accepted by students and their parents and that it serves the purpose of achieving the teaching goal. Anyone who has used a puppet in any context can attest to the interest, preoccupation and enthusiasm that overwhelms children when they encounter a well-animated puppet. Teachers, as basic employees of an educational system, should be ready for more intensive use of puppets and puppet games in regular classes. Likewise, since a large number of librarians work at educational institutions and perform work closely related to the teaching process, their inclusion would be desirable. Anything students want and can give life to, anything they play with every day, whatever they can set in motion in their imagination can serve as a doll. A technically "perfect" doll is not required to be used in class. A doll can be anything - from plastic, rags, pieces of paper to packaging

materials, all it takes is to have a wish and know how to breathe energy, soul, and life into it. We learn all our lives. Playing with dolls, which we introduce into classes, thus becomes a very effective way of learning for children. Playing is a natural activity, therefore it is essential in a child's development and represents a basis for learning. Children can acquire social, cognitive and language skills through play. They gain self-confidence, which will come in handy in life. However, a doll achieves its greatest value in a student's hands because this is when it triggers one's overall engagement and creativity.

Keywords: doll, doll in class, playing with dolls, stage doll, doll animation

Uvod – Što je lutka?

Lutka je igračka iz djetinjstva, lik iz predstave kazališnih lutaka, emocija u pokretu i riječi. Lutkar i lutka tvore jedinstvo nakon što joj je lutkar udahnuo život. U ovome slučaju, to su učenici. Lutkom se učenike lakše motivira kako bi se postigli postavljeni ciljevi nastave. Naime, lutka odlično djeluje kao motivacijsko sredstvo, a najviša motivacija postiže se u izradi lutaka te pripremi scene za izvođenje prizora. Učenje bi trebalo postati igra jer ništa nije ljepše, iskrenije i čudnije od zvonkoga dječjeg smijeha, a najzvonkiji je kad se djeca igraju lutkom.¹ Važno je da *učenici* nauče misliti svojom glavom i kritički pristupati svemu što vide, čuju i *pročitaju*. *Lutke tako mogu pronaći mjesto u čitateljskom kutiću školske knjižnice te ona i na ovaj način može biti mjestom poticaja i suradnje između učitelja i knjižničara koji zajedno stvaraju, uče, animiraju i približavaju učeniku prolaz u jedan novi zamišljeni svijet avantura, igre i čarolije.*

Lutka kao medij

Primjenjivost je lutke svestrana. Važno je napomenuti da lutka ne mora biti vjerna preslika živog lika koji predočava. U prvoj fazi upoznavanja učenika s lutkom i lutkarskim medijem prevladavaju slobodne lutkarske improvizacije. Tako učenici otkrivaju mogućnosti lutke, upoznaju se sa scenom i ostalim osnovnim elementima lutkarstva. U lutkarskoj se igri učenik postupno oslobađa vlastite nesigurnosti i sramežljivosti, postaje sve spontaniji i maštovitiji.

¹ Vukonić-Žunić, Jasna; Delaš, Božena. Lutkarski medij u školi : priručnik za učitelje i voditelje lutkarskih družina. Zagreb : Školska knjiga, 2009. Str. 9.

Učenik sudjeluje u dinamičnom izmjenjivanju raznih oblika igre scenskom lutkom, kao što su lutkarska pantomima, dramatizacija kratke priče ili igrokaz. Da bi se lutka uspješno koristila u nastavi, od iznimne je važnosti postaviti ciljeve, a glavni cilj ne mora i ne smije biti savršena lutkarska predstava, već učenikov razvoj.

Potrebno je poticati učenike na upotrebu lutke i u svim oblicima govornog stvaralaštva. Mnogi shvaćaju kako upotreba lutke kao medija u nastavnom procesu zasigurno pomaže, međutim, kao nijedan drugi medij ona ne smije prevladavati. Učitelj, odnosno knjižničar osoba je koja će samostalno odrediti kada i u kojoj mjeri treba koristiti lutku u nastavi.

Upotreba lutkarstva u nastavi nije česta, za što se mogu okriviti strah i nedostatak volje jer ovaj rad zahtijeva određenu vremensku pripremu i često se prepušta samo odličnim učenicima. Važno je napomenuti da učenik mora samostalno (uz pomoć učitelja kada je ona nužna) izraditi svoju lutku i pri tome nije važno kako lutka izgleda, već što on njezinom animacijom postiže u odgojno-obrazovnom procesu. Rijetko koji predmet ima toliko raznovrsnu i važnu ulogu u životu djece kao što ima lutka. Svoju primjenu može pronaći u gotovo svim nastavnim predmetima. Učenik stječe nove spoznaje i znanja, uči igrajući se, razvija moralna stavove i širi svoja obzorja. Ona razvija i obogaćuje maštu, utječe na psihofizičke osobine, koordinira pokrete, potiče pravilan govor, razvija smisao za život i rad u zajednici te njeguje osjećaj odgovornosti.

Lutkarstvo i komunikacija u razredu

Lutke se mogu razvrstati, primjerice, prema materijalu, načinu izrade, načinu rukovanja, prema funkciji, tj. simbolu (ljudi, životinje i sl.), prema ustanovi u kojoj se primjenjuju (vrtić, škola, lutkarsko kazalište...)² Vrste lutaka koje su primjerene za rad s djecom (učenicima) odnosno dječjem radu s lutkom su:

- lutke na koncu ili marionete,
- lutke na štapu,
- plošne lutke,
- lutke sjene (vrsta plošne lutke) i
- ručne lutke.³

² Vukonić- Žunić Jasna, Delaš, Božena. Nav. dj., str. 25.

³ Isto.

Relativno se brzo izrađuju, zanimljive su za animaciju i uz to imaju snažan utjecaj.

Lutke na koncu ili marionete

Osnovni materijal za složenu izradu marionete jest drvo, iako se u novije vrijeme izrađuje i od žice, pluta, plastičnih masa te stiropora. Lutkar u ruci drži vodilicu s koncima koji povezuju određene točke na tijelu lutke. Rad lutkara mora istovremeno biti usmjeren i na govor i na pokret lutke.

Lutke na štapu

Lutke na štapu najjednostavnije su lutke za animaciju. Svaki predmet koji se natakne na drveni štapić i njime vodi, tj. animira, postaje lutkom. Najčešće se izrađuju od papira, kartona, stiropora, pjenaste gume, spužve ili kaširanog papira.

Razlikuju se četiri podvrste tih lutaka:

- lutke bez dodatnih vodilica
- lutke na štapu s rukom animatora
- Javanke – lutke na štapu s vodilicama
- lutke na dva štapa⁴

Lutke na štapu bez dodatnih vodilica najčešće se koriste u radu s učenicima. Mogu nastati uz malu pomoć učitelja ili knjižničara u malim lutkarsko-likovnim radionicama. Drvene kuhače i drugi kućanski predmeti, čak i otpadni materijal, uz maleni dodatak koji označava nos, kosu, oči, postat će odlično sredstvo za igru, ali i vrlo kreativan stvaralački rad na satima u školskoj učionici ili školskoj knjižnici.

Lutke na štapu s rukom animatora nešto su zahtjevnije, ali jednako pogodne za rad s učenicima. Lutkinu ruku nadomješta animatorova ruka i ona je u stanju učiniti sve. Jednom rukom animator drži vodilicu na kojoj je lutkina glava, a drugom rukom „animira“ lutkinu ruku.

Lutke na štapu s vodilicama tehnički su zahtjevnije lutke. Izrađene su prema ljudskim proporcijama, pokretljivih glava i udova. Lutkar drži vodilicu lutke u jednoj ruci, a u drugoj drži vodilice za obje lutkine ruke.

Lutke na dva štapa najčešće se upotrebljavaju kada lutka prikazuje životinju koja hoda na četiri noge, gmiže ili pak čudovište s mnogo ruku ili nogu.

⁴ Isto, str. 27.

Plošne lutke

Sve su plošne lutke dvodimenzionalne. Mogu se izraditi bez pokretljivih dijelova, s djelomičnim pokretljivim dijelovima ili pak s gibljivim spojevima. Osnova za plošnu lutku jest crtež. Kada se on oboji, izreže i pričvrsti na vodilicu, lutka je spremna za igru.

Lutke sjene

Lutke sjene također su plošne lutke. Relativno se brzo izrađuju, zanimljive su za animaciju i uz to imaju snažan učinak. Za izradu lutke pogodan je deblji karton. Lutke mogu imati pokretne i nepokretne dijelove tijela. Pokretni se dijelovi spajaju zakovicama ili iglicama. Za lutku se okomito pričvrste dva štapića i s pomoću njih se animira. Lutka se prisloni uz prozirno platno ili papir, a izvor svjetlosti obično je reflektor, projektor ili pak grafoskop. Učenicima je rad tom lutkom velik izazov.

Ručne lutke

U tu skupinu pripadaju ginjol lutke, zijevalice i prstolutke.⁵ Ginjol lutku animator navlači na ruku. Njegov kažiprst nalazi se na lutkinoj glavi, a palac i mali prst, kadšto i srednjak, u ručicama lutke. Te su lutke najčešće odjevene u haljinice koje predstavljaju stiliziranu odjeću.

Lutke zijevalice ističu se time što pri govoru naglo i jako otvaraju usta. Vrlo su zahvalne jer odlično komuniciraju s učenicima. Mogu biti napravljene od papira, običnih rukavica ili čarapa te predstavljati životinje (zmije, žabe, ribe), biljke i ljude.

Prstolutke mogu izraditi i učenici prvog razreda. Katkad je dovoljno na samom prstu nacrtati neki detalj (male oči i crvenu kapicu – Tintilinić) i eto scenske lutke. Tim minijaturnim lutkama može se oživjeti svijet bajki. Lako ih se izrađuje, dekorativne su i simpatične, a mogu biti vrlo korisne u radu.

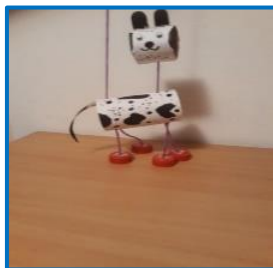
Navedene vrste lutaka mogu se pronaći u profesionalnim lutkarskim kazalištima, ali i u predškolskim i školskim ustanovama. Varijacije njihove izrade beskrajne su kao i načini animacije.

Slike za određenu vrstu lutke:

⁵ Isto, str. 35.

Slika 1. Lutka na štapu (Izvor: Arhiva škole)

Slika 2. Lutka na koncu (Izvor: Arhiva škole)

Slika 3. Lutke sjene (Izvor: Arhiva škole)

Slika 4. Plošne lutke (Izvor: Arhiva škole)

Slika 5. Ručna lutka (Izvor: Arhiva škole)

Kada učenik drži lutku, pažnja se usmjerava na nju, a ne na njega, zbog čega učenik – lutkar zaboravlja svoju nesigurnost. Može se uočiti da se svaka emocija ili gestikulacija lutke ogleda na učeniku. On zapravo glumi. Lutka mu u takvoj interakciji pruža neophodnu sigurnost. Igra lutkom predstavlja vrstu intervencije u nastavi kojom se razbija rutina svakodnevne nastave. Navedenim oblikom rada učenici izlaze iz svojih okvira, oplemenjuju svoju svakodnevicu, pospješuju komunikaciju, a samim time i razrješavaju eventualne konflikte. Igre lutkom mogu biti sastavnim dijelom nastave jezika ili se mogu uklopiti u ostale predmete i izvannastavne aktivnosti. Navedene igre mogu se organizirati nakon ispričane priče, napamet naučene pjesme ili kraćih igrokaza koji su pogodni za dramatizaciju.

Velika je pedagoška vrijednost u tome što učenik mora neprestano aktivirati svoju maštu koristeći lutku. Stvarajući lutku i dajući joj život, učenik unaprjeđuje smisao za timski rad, suradnju, odgovornost i disciplinu. S pomoću magične snage scenske igre, osobito u nižim razredima, vrlo uspješno i zorno mogu se obrađivati raznovrsni sadržaji. Na taj se način stvarala prava mala priredba u kojoj su se učenici aktivno uključuju u igru te svjesno ili nesvjesno usvajaju obrazovne sadržaje.

Kako izraditi ručnu lutku?

Izrada je lutaka jednostavna, lako primjenjiva u školskim uvjetima, a najfunkcionalnije je da ih djeca uz malo poticaja i mašte sama stvaraju ili barem sudjeluju pri njihovoj izradi.

Slika 6. Primjer izrade ručne lutke (Izvor: Arhiva škole)

Slika 7. Primjer ručne lutke ginjol (Izvor: Arhiva škole)

Slika 8. Primjer lutke na štapu od kuhače (Izvor: Arhiva škole)

U našim školama najradije i najčešće izrađuju se lutke na štapu ili kuhači. Dopadljive su, njihova izrada ne iziskuje previše vremena, ali je potrebna kreativnost i mašta. Može ih se odjenuti u odjeću od papira ili tkanine, a kreativnost se traži i u izradi i uređivanju kose. Učenici zaista uživaju.

Naravno, pojave se i oni koji imaju poteškoće s kreativnošću ili motorikom, zbog čega su manje spretni u rezanju i lijepljenju te im sve ide naopako. Da se ne bi osjećali tužno i razočarano rezultatom svojega rada, može im se pomoći tako da se na papir nalijepe likovi potrebni za predstavu. Posebno je zabavan i zanimljiv zajednički rad učenika i učitelja s učenicima u izradi lutaka. Učenici su opušteniji, komunikativniji, sigurniji, skloniji povjeravanju te zaborave da su zapravo u školi. Upotreba lutke u školi na spontan, jednostavan i provjeren način otvara taj dragocjeni put do dječjeg srca, a škola postaje ugodnije mjesto za učenje i osobni rast.

Slika 9. Primjer lutke na koncu (Izvor: Arhiva škole)

Također, učenici mogu oponašati lutku, recimo na koncu. Jedan je učenik lutka – opuštena. Drugi učenik govorom signalizira i pokazuje kako zamišljenim koncem diže lutkin lakat, glavu. Umješnost učenika lutke jest u tome da zaista dočarava ljuljanje noge ili glave na koncu. Čine pokrete, nakon čega se mogu zamijeniti. Učenici se nastoje kretati kao lutke u prostoru. Video-uradak učenice s lutkom maramonetom⁶ dostupan je na poveznici.⁷

Jednostavne i popularne jesu i lutke sjene koje su gotovo svi kao djeca voljeli praviti prije spavanja uz pomoć svjetlosti, sjene i ruku, nastojeći na zidu što vjernije dočarati neku posebnu figuru. Primjer predstave dostupan je na poveznici.⁸

Kako pronaći pravi izraz lica jedno je od osnovnih pitanja koje treba razjasniti prilikom stvaranja lutke. Ako je već poznato kakav će karakter lutka imati, važno je likovno ga izraziti i naglasiti tako da on bude vizualno jasan i prepoznatljiv svima koji ga vide.⁹ Pritom treba biti svjestan svih detalja lica (očiju, nosa, ušiju, kose) i poruke koju oni šalju kad ih se zasebno promatra. Sve ovisi o zamisli i realizaciji zamišljenog lika.

⁶ Maramoneta je lutka izrađena od marame. Tijelo lutke sastoji se od tkanine te pet kuglica koje su pričvršćene na svaki kraj marame i ujedno predstavljaju lutkine ruke, noge i glavu. Vodicica je pojednostavnjeni marionetski križ na koji su zavezana četiri konca (tri za glavu).

⁷ Video izvedba učenice Indire Zahirović – lutka maramoneta. URL: <https://youtube.com/shorts/J3zQKvGP3MM> (2023-03-03)

⁸ Video izvedba učenice Indire Zahirović - lutke sjene. URL: <https://youtu.be/OKoCzb0LZMU> (2023-03-03)

⁹ Županić- Benić, Marijana. O lutkama i lutkarstvu. Zagreb: Leykam international, 2009. Str. 126.

Lutkarski igrokazi i lutkarske predstave

Iza lutkarskog igrokaza stoji naporan rad. Zauzvrat se dobiva i više od očekivanog: djetinja očaranost, povjerenje, ljupka odanost i razdragan dječji smijeh koji još dugo odzvanja u učionici.

Školama i učiteljima često se prigovara da guše stvaralaštvo učenika. Upravo je učitelj razredne nastave prva osoba koja prihvaća učenika i u njemu razvija želju za učenjem ili stvaranjem. Svojom kreativnošću i zanimljivim oblicima rada treba učenicima približiti svu ljepotu jezika i književnosti. Primjeri dječjih predstava nastali u suradnji učiteljice i školske knjižničarke dostupni su na poveznicama:

1. Primjer predstave Crvenkapica u izvedbi učenice Asye Ahmetović¹⁰
2. Primjer predstave Petar Pan u izvedbi učenice Indire Zahirović¹¹
3. Primjer predstave Miševi i mačke naglavačke koju izvodi učenica Tea Kuvač¹²

Lutkarsko se kazalište u nastavi svakako preporučuje, posebice ako je napravljeno u dogovoru s djecom jer se najbolje lutkarsko iskustvo postiže upravo njihovim sudjelovanjem u izradi lutaka i pripremi pozornice za određenu predstavu. Nije toliko važan ni nastup ni predstava u cjelini, koliko sâm proces stvaranja predstave scene, njegovanje i poticanje stvaralaštva (kako govornog, tako i likovnog i glazbenog) te utjecaj svega toga na cjelokupni doprinos razvojnim sposobnostima učenika. Stoga, u dramskoj igri može sudjelovati svaki učenik, u skladu sa svojim mogućnostima. Ne postoje u dramskoj igri riječi *neću* i *ne mogu* jer je svako biće kreativno u nečemu. Kreativnost je potrebno otkriti i probuditi. Predstave se trebaju fotografirati i snimati, a prvi nastup korisno je učiniti pred roditeljima. To je za djecu važno ohrabrenje. Male pogreškice zbog treme na prvom nastupu neće se loše odraziti na buduće predstave; djeca će doživjeti toplinu uspjeha podijeljenog s najdražima, a roditelji će dati potporu.

¹⁰ Predstava Crvenkapica – izvodi učenica Asya Ahmetović. URL: <https://youtu.be/MSHomItgXG4> (2023-03-03)

¹¹ Predstava Petar Pan – izvodi učenica Indira Zahirović. URL: <https://youtu.be/TqeI3Ykaa2Y> (2023-03-03)

¹² Predstava Miševi i mačke naglavačke – izvodi učenica Tea Kuvač. URL: <https://youtu.be/E3jAcfs-SIU> (2023-03-03)

Materijali za izradu lutke

Suvremeni školski programi u značajnoj se mjeri bave razvijanjem ekološke svijesti učenika i važnosti održivog razvoja, tako da se i pri izradi lutaka preporuča korištenje materijala kao što su stare kutije, boce, iskorištena tkanina ili ambalaža koju učenici donose od kuće. Osim što učenici postaju ekološki svjesniji, upotreba navedenih materijala izrazito je ekonomična. Naravno, kao lutka može poslužiti sve ono čemu učenici žele i mogu dati život, ono čime se svakodnevno igraju, što mogu pokrenuti svojom maštom. Primjeri izrađenih lutaka nalaze se na slici 10 (Djed Mraz), slici 11 (medvjedići od ručnika) i slici 12 (lutka-čudovište od kartonske kutije).

Slika 10. Lutka Djed Mraz (Izvor: Arhiva škole)

Slika 11. Medvjedići od ručnika (Izvor: Arhiva škole)

Slika 12 . Lutka-čudovište od kartonske kutije

Zaključak

Danas više nije pitanje treba li se ili ne koristiti lutkom u suvremenoj nastavi nego kako to činiti da i učenici i roditelji prihvate ovakav način učenja te da ono što uspješnije ostvaruje ciljeve nastave. Svatko tko se koristio lutkom u bilo kojem kontekstu, može posvjedočiti interesu, zaokupljenosti i entuzijazmu koji obuzima djecu u susretu s dobro animiranom lutkom. Zato učitelji kao osnovni djelatnici odgojno-obrazovnog sustava moraju biti spremni na intenzivniju primjenu lutke i lutkarske igre u redovnoj nastavi. Školska knjižnica, kao idealno mjesto za stvaranje novih lutkarskih priča i uspomena na sretno djetinjstvo, zasigurno može uz pomoć školskog knjižničara tome i pridonijeti.

Uči se cijeli život. Predivno je ako je to učenje ujedno i zabavno jer na taj se način bolje pamti. Djeca često nisu ni svjesna koliko igrom istodobno i uče. Igra lutkama tako može postati jako učinkovit način učenja za djecu. Igra je prirodna aktivnost, stoga je bitna u razvoju djeteta i predstavlja osnovu za učenje. Učenje kroz igru jedan je od najvažnijih koncepata djetetova razvoja. Djeca mogu s pomoću igre usvojiti socijalne, kognitivne i jezične vještine. Ujedno stječu samopouzdanje koje će im u životu zasigurno trebati. Stoga neka učenje bude igra i igra učenje. Učitelj u radu s lutkom omogućava učenicima stjecanje novih spoznaja na primjeren način. Najveću vrijednost lutka ipak postiže u rukama učenika jer tada pokreće njegovu cjelokupnu angažiranost i stvaralaštvo.

Literatura

Predstava Crvenkapica – izvodi učenica Asya Ahmetović. URL:
<https://youtu.be/MSHomJtgXG4> (2023-03-30)

Predstava Petar Pan – izvodi učenica Indira Zahirović. URL:
<https://youtu.be/TqeI3Ykaa2Y> (2023-03-30)

Predstava Miševi i mačke naglavačke – izvodi učenica Tea Kuvač. URL:
<https://youtu.be/E3jAcfs-SIU> (2023-03-30)

Video izvedba učenice Indire Zahirović – lutka maramoneta. URL:
<https://youtube.com/shorts/I3zQKvGP3MM> (2023-03-30)

Video izvedba učenice Indire Zahirović - lutke sjene. URL:
<https://youtu.be/OKoCzb0LZMU> (2023-03-30)

Vukonić-Žunić Jasna; Delaš, Božena. Lutkarski medij u školi : priručnik za učitelje i voditelje lutkarskih družina. Školska knjiga: Zagreb, 2009.

Županić- Benić, Marijana. O lutkama i lutkarstvu. Zagreb : Leykam international, 2009.